

Vefjaflæði

Bjarni Þór Eyvindsson, deildarlæknir á Landspítala, sendi beiðni um umfjöllun á enska heitinu **tissue perfusion**. Hefðbundið tekur heitið til flæðis blóðs inn í lifandi vefi og um æðabeð þeirra. Á síðari tímum hefur verið lögð áhersla á að hugtakið nái til flæðis vökva, súrefnis og næringarefna. Ófullnægjandi flæði leiðir svo til ástands eða heilkennis sem nefnt hefur verið **lost** (shock).

Gegnflæði

Íðorðasafn lækna þýðir heitið **perfusion** sem **gegnflæði**. Orðrétt þýðing á **tissue perfusion** er þá **vefjagegnflæði**. Í réttu samhengi ætti að vera alveg fullnægjandi að tala um **vefjaflæði**. Það yfirheiti getum við látið ná til flæðis blóðs, vökva, súrefnis og næringarefna um vefi, en aðgreint með undirheitum þegar þörf er á. Vefjaflæði má í sumum tilvikum mæla með sérstakri segulómsskoðun og mælist þá í millilítrum á mínútu á gramm vefjar.

Nákvæmni

Þegar krafist er fullrar nákvæmni til að aðskilja mismunandi þætti í flæðinu, þ.e. blóð, vökva, súrefni og næringarefni virðist örlítt vandí á höndum. Fara má þá leið að hafa tiltæk, þegar við á, heitin **vefjablóðflæði** (vefjaflæði blóðs, vefjagegnflæði blóðs), **vefjasúrefnisflæði** (vefjaflæði súrefnis, vefja gegnflæði súrefnis) og **vefjanæringarefnaflæði** (vefjaflæði næringarefna, vefjagegnflæði næringarefna). Þessi heiti eru gegnsæ, birta nákvæmlega það sem þarf, en orðin nokkuð löng.

PET scanning

Pétur H. Hannesson, yfirlæknir á röntgendeild Landspítala, sendi tölvupóst og spurði hvort til væri íslenskt heiti á tækni sem nefnist á enskunn **positron emission tomography**, (sk.st. PET). Tæknin byggir á því að skammlíft geislavirkt efni, sem komið hefur verið (sprautað) inn í líkamann, gefur frá sér jáeindir (e^+), sem aftur gefa frá sér gamma-geisla þegar þær mæta rafeindum (e^-) á því líkamssvæði sem til rannsóknar er. Gamma-geislana má nema með sérstökum skynjurum utan líkamans og byggja upp mynd af geislasvæðinu. Pétur sagði frá því að greiningartækið væri nú oftast samsett og réði einnig yfir tækni til tölvusneiðmyndatöku, **computerized tomography** (CT).

Oróskýringar

Heitið **tomography**, áður **sectional radiography**, er komið úr grísku, þar sem **tome** merkir *skurður*, *að skera*, en **graphy** *ritun* eða *skráning*. Hið íslenska heiti **tölvusneiðmyndataka**, á ensku **computerized axial tomography** (CAT-scan) eða **computerized tomography** (CT-scan), hefur nú áunnið sér fulla hefð í læknamálinu. **Emission** merkir *útgeislun* eða *útsending* og **positron** er *jáeind*, *rafeind hlaðin einni jákvæðri raforkueind*, samkvæmt Íðorðasafni lækna.

Jáeindaskönnun

Sögnin að **skanna** og nafnorðið **skönnun** eru viðurkennd sem íslensk orð í Íslenskri orðabók Eddu frá 2002. Íslenska hefðin er sú að reyna að finna stutt og lýsandi heiti. Í samræmi við það er rétt að velja heitið **jáeindaskönnun** fyrir aðferðina og **jáeindaskanni** fyrir tækið. Bein þýðing og full nákvæmni í samræmi við enska heitið mundi krefjast þess að aðferðin nefndist **jáeindaútgeislunarsneiðmyndataka**, en þá er komið langt út fyrir þolmörk hins daglega máls. Hugsanlega er þörf á því að eiga einnig tiltækt samsetta heitið **jáeinda- og tölvusneiðmyndataka** (PET-CT).

Compartment syndrome

Kristinn Tómasson, yfirlæknir Vinnueftirlitsins, leitaði eftir íslensku heiti á fyrirbærinu **compartment syndrome**. Heitið nær til ástands þar sem aukinn þrýstingur í aflokuðu vefjarými leiðir til minnkunar á blóðflæði í rýminu, blóðþurrðar í vefjum viðkomandi rýmis, starfsemistruflunar og loks vefjadreps, ef ekki er úr bætt. Í umræðum okkar kom upp vel nothæft heiti, **heilkenni stoðkerfishólfa**. Leit í safni sjúkdómaflokkunarkerfisins ICD-10 leiddi í ljós annað heiti, **rýmisheilkenni**. Gaman væri að heyra um hugmyndir annarra.

Mobilization

Porkell Jóhannesson, professor emeritus, sendi stutt bréf og stakk upp á því að nota orðið **útlausn** sem oftast í þeim notkunardæmum sem rakin voru í 167. og 194. pistli. Orðið sagði hann merkja kveðjur eða brottför og gæti það þannig falið í sér hreyfingu líkt og erlenda orðið. Til upprifjunar má endurtaka notkunardæmin með þessari lausn Porkels: 1. *útlausn frumna úr beinmerg*, 2. *útlausn efna úr forðabúri í vefjum eða frumum í líffæri*, 3. *útlausn varnarviðbragða*, 4. *útlausn liðsauka á stofnun til vinnu eða í útkall*, 5. *útlausn líffæris úr samvöxtum eða náttúrulegri festingu við skurðaðgerð* og 6. *útlausn liða og liðamóta*.

Jóhann Heiðar
Jóhannsson

johannahj@landspitali.is

Jóhann Heiðar er læknir á Landspítala Hringbraut.